

Opgave 1 De emoties van Sven Kramer

Tijdens de Olympische Winterspelen van 2010 in Vancouver werd de allergrootste schaatsfavoriet Sven Kramer gediskwalificeerd na de 10 kilometer. Bij de wissel in de 16e ronde reed Sven Kramer op een teken van zijn coach Gerard Kemkers naar de binnenbaan, terwijl hij naar de buitenbaan had moeten schaatsen.

Sven Kramer was zich van geen kwaad bewust en reed één van zijn allersnelste races op de 10 kilometer. Toen hij over de finish kwam, waande hij zich Olympisch kampioen, terwijl iedereen in het stadion en voor de televisie al wist dat hij zijn gouden medaille had verspeeld. Coach Kemkers schaatste naar hem toe en vertelde hem wat er was gebeurd.

Sven Kramer werd woedend. Hij smet zijn schaatsbril kapot en duwde de troostende hand van zijn coach hard van zich af.

De Amerikaanse filosoof William James onderzoekt in zijn opstel *What is an emotion?* wat emoties precies zijn.

2p 1 Is er in bovenstaand voorbeeld, volgens de opvatting van James, sprake van een emotie bij Sven Kramer?

Leg je antwoord uit door aan te geven wanneer er wél en wanneer er géén sprake is van een emotie volgens James.

In de drie jaar voorafgaand aan deze Olympische Spelen, had Sven Kramer bijna alle belangrijke kampioenschappen gewonnen. Iedereen verwachtte dat hij deze Spelen naar huis zou gaan met drie gouden medailles. De verbijstering en ontgoocheling bij het publiek was, na de dramatische wissel op de 10 kilometer, dan ook onvoorstelbaar groot. In de media is er veel over gesproken, niet in de laatste plaats door Sven Kramer zelf.

Minuten na de race vertelde Sven Kramer in het stadion aan de verslaggever van de NOS dat hij tijdens de rit zonder aarzeling had vertrouwd op het teken van zijn coach om de binnenbocht in te schaatsen:

uitspraak 1

Sven Kramer:

“Vervolgens kom je erachter dat je verkeerd hebt gewisseld op één van de belangrijkste momenten in je leven.”

In december 2010 blikte de NOS terug op ‘De Wissel’, zoals het fatale moment in de volksmond is gaan heten. Sven Kramer spreekt in die uitzending over de euforie die hij voelde na zijn winst op de 5 kilometer en de afschuwelijke mislukking van de 10 kilometer, en over alle training die eraan vooraf was gegaan:

uitspraak 2

Sven Kramer:

“Voor mij was het zo gigantisch belangrijk. (...) Al die jaren, gewoon elke dag, dag in dag uit, 24 hours all the way, altijd – het is dan in één keer weg.”

Naast woede over zijn verlies ervoer Sven Kramer ongetwijfeld ook emoties als teleurstelling, verslagenheid en verdriet.

Volgens de filosofe Martha Nussbaum hebben emoties betrekking op ons welzijn. Ze wijzen ons op het feit dat we als mens kwetsbaar zijn.

- 2p **2** Leg uit aan de hand van de bovenstaande uitspraken van Sven Kramer op welke manier emoties volgens Nussbaum laten zien dat we als mens kwetsbaar zijn.

De manier waarop Sven Kramer na de wissel de pers te woord stond, is door velen bewonderd. Behalve het kapot gooien van zijn bril en wat gevloek onmiddellijk nadat hij hoorde wat er was gebeurd, is hij nergens in blinde razernij voor een camera verschenen. Omdat zijn diskwalificatie niet aan hemzelf te wijten was, zou menigene het hebben begrepen als hij in zijn kwaadheid onredelijk zou zijn geworden of het contact met zijn coach zou hebben verbroken. Maar hij beheerste zich en was zelfs in staat om zijn coach de foute aanwijzing te vergeven. Naar eigen zeggen had het geen zin om zijn beheersing te verliezen. Daarmee zou hij zijn medaille immers niet alsnog hebben gekregen.

De filosofen Spinoza en Aristoteles hebben allebei geschreven over het beheersen van woede.

- 3p **3** Welke opvatting over het beheersen van woede verklaart volgens jou de beheersing van Sven Kramer het best, die van Spinoza of die van Aristoteles?

Leg in je argumentatie zowel de opvatting over de beheersing van woede van Spinoza als die van Aristoteles uit.

Na de Olympische Spelen werden de sporters in Nederland gehuldigd.

Toenmalig premier Jan Peter Balkenende hield een toespraak waarin hij de memorabele momenten van de Spelen beschreef.

Vervolgens sprak hij alle sporters persoonlijk toe. Hij begon met Sven Kramer, die volgens hem als geen ander tijdens de Spelen had ervaren dat de torenhoge verwachtingen van heel Nederland zwaar op een sporter kunnen drukken. Balkenende beschreef de eerste rit van Sven Kramer op de 5 kilometer, die hij een paar dagen vóór de desastreuze 10 kilometer reed:

tekst 1

Beste Sven, als eerste van alle favorieten hoorde je het startschot. Tijdens de race gaf je alles. Helemaal leeg kwam je over de finish. Daarna restte het bange wachten. De gekmakende spanning, gevolgd door tranen van intense opluchting toen bleek dat niemand aan jouw tijd kon tippen. Die glorieuze gouden plak behoort je gewoon toe.

De rest van het toernooi was alles behalve gewoon voor Sven Kramer. Helaas hebben we allemaal moeten constateren dat vanzelfsprekendheden in de sport niet bestaan. In een flits kan een zeker gewaande winst omslaan in een bitter en verbijsterend verlies.

Iedereen zag het tijdens die 10 kilometer. Iedereen was ontzet. Iedereen heeft er een mening over.

Maar beste Sven, ik zeg je dit: alleen een groot sportman kan ook waardig verliezen. En jij hebt laten zien dat je niet alleen de beste bent, maar ook de allergrootste. Ik weet zeker dat in Rusland jouw revanche wacht (tijdens de Olympische Spelen van 2014).

bron: www.rijksoverheid.nl, toespraak Balkenende, 3 mrt 2010

De kunst om overtuigend te spreken, is niet iedereen gegeven. In de klassieke retorica zijn regels opgesteld om een redevoering te analyseren en beoordelen. Zo onderscheidt Aristoteles middelen, doelen en genres van een redevoering.

- 4p 4 Welke drie middelen die Aristoteles onderscheidt zijn te herkennen in de toespraak van Balkenende in tekst 1?

Geef in je uitleg de betreffende tekstpassages aan.

Leg bovendien uit wat het genre van deze toespraak is.

Balkenende noemde Sven Kramer in zijn toespraak 'de allergrootste' omdat hij een waardig verliezer bleek. Vooral het feit dat hij de fout van zijn coach kon vergeven, gooide hoge ogen. Sven Kramer heeft altijd openlijk laten weten dat de schuld van de misser bij zijn coach lag, maar dat de verstandhouding tussen hen goed is gebleven. Hij heeft zich nooit iets aangetrokken van de mening van anderen over het incident.

Ook meer in het algemeen wordt Sven Kramer met veel superlatieven omschreven en wordt hij geroemd om zijn professionaliteit. Hij weet precies wat hij wil bereiken en werkt daar met succes naartoe; tussen 2007 en 2010 won hij nagenoeg alle wedstrijden die hij schaatste. Hij heeft een winnaarsmentaliteit en neemt geen genoegen met een tweede of derde plaats, maar gaat er altijd voor om de beste te zijn.

Alhoewel hij regelmatig als allrounder wereldkampioen is geworden, concentreert hij zich vooral op de afstanden waarin hij jaren achtereen gewonnen heeft en die het hoogst gewaardeerd worden: de 5 en de 10 kilometer. Hij trekt zich weinig aan van de kracht van zijn eventuele tegenstanders en blaakt van het zelfvertrouwen.

Aristoteles beschrijft in zijn boek *Ethica* dat de emotie ‘fierheid’ een bekroning vormt van een voortreffelijk en volwaardig leven. Aan de hand van een tiental typeringe beschrijft Aristoteles de houding die karakteristiek is voor een ‘fier’ mens.

- 3p 5 Leg uit welke drie toepasselijke typeringe van de houding van fierheid van Aristoteles je herkent in bovenstaande beschrijving van Sven Kramer.

Hoewel de emoties van Sven Kramer over zijn verlies intens waren, verraadden de beelden van coach Gerard Kemkers misschien nog wel heftiger emoties. Seconden nadat hij zijn pupil de verkeerde baan in had gestuurd, realiseerde Kemkers zich zijn fout. Naar eigen zeggen trof hem dat besef als een dolkstoot in zijn hart.

Rondenlang moest hij Sven Kramer die van niks wist nog coachen, terwijl hij zelf al wist dat alles verloren was. Steeds als Sven Kramer bij hem in de buurt kwam, speelde Kemkers de coach die de schaatser nog gewoon begeleidt met aanwijzinge en aanmoediginge. Maar zodra zijn pupil voorbij was geschaatst, zakte hij in elkaar.

Op de foto hiernaast zie je Kemkers op zo’n moment. Zijn houding zou je kunnen interpreteren als een uiting van diepe verslagenheid, of het zou een uiting van verdriet, algehele ellende of ontreddeing kunnen zijn.

Maar emotionele houdinge zijn gemakkelijk verkeerd te interpreteren. Volgens een sportpsycholoog gaat Kemkers hier letterlijk gebukt onder schuldgevoel, een gevoel dat erg hevig is en moeilijk te aanvaarden omdat de fout nooit meer is goed te maken.

Emoties kunnen zowel vanuit de fysiologische als vanuit de cognitivistische emotietheorie worden begrepen.

Om schuldgevoel als emotie te begripen wordt in het algemeen gebruikgemaakt van de cognitivistische emotietheorie.

- 2p 6 Waarom is schuldgevoel in het algemeen het best te begripen vanuit de cognitivistische emotietheorie?

Leg in je antwoord uit dat dit wordt bevestigd door het feit dat de houding van Kemkers op meerdere maniere is te interpreteren.

Net als Sven Kramer kreeg ook Gerard Kemkers direct na de gebeurtenis een camera voor zijn neus om een verklaring te geven. Hij noemde zijn fout het allergrootste angstscenario dat een coach kan overkomen. Door zijn blunder had hij de winst en dus het lot van zijn pupil verpest.

Maar ook Kemkers' eigen lot kwam aan het wankelen. Net als Sven Kramer had hij jaren achtereen dag in dag uit alles geïnvesteerd in de Olympische Spelen. Hij rekende evenzeer op de gouden medaille als Sven Kramer zelf. Door deze fout had Kemkers gefaald in zijn levenstaak, hetgeen hem opzadelde met grote twijfels over zichzelf.

Naast fysiologische en cognitivistische emotietheorieën bestaat er ook een existentialistische emotietheorie. Daarin wordt een onderscheid gemaakt tussen angst en vrees.

- 2p 7 In welk opzicht is er in het hierboven beschreven angstscenario van Kemkers sprake van vrees en in welk opzicht is er sprake van angst?

In Nederland keken maar liefst 6,7 miljoen mensen op de televisie naar de commotie rondom de diskwalificatie van Sven Kramer. Maar ook in de maanden daarna kwam het voorval nog regelmatig op de buis. De fatale wissel werd eindeloos herhaald. Er verschenen compilaties van het gedrag van Kemkers tijdens de race en van de woede van Sven Kramer na afloop. Er werden reportages gemaakt van de manier waarop schaatsverenigingen uit Sven Kramers geboorteplaats Heerenveen meeleeften. Neurologen en psychologen legden voor de camera uit wat zich in de hersenen van Sven Kramer afspeelde tijdens de wissel en verschillende bekende Nederlanders uitten in de media hun eigen emoties over de diskwalificatie.

- 2p 8 Blijkt uit bovengenoemde voorbeelden dat wij leven in een emocultuur? Beargumenteer je standpunt en leg uit wat onder 'emocultuur' wordt verstaan.

Over de diskwalificatie verschenen honderden grappen op internet. Inmiddels kan Sven Kramer om deze grappen lachen, maar vlak na zijn mislukte race was hij absoluut niet in staat om de gebeurtenis te relativiseren. Volgens Sven Kramer heeft humor echter wel geholpen om zijn verlies te boven te komen. Met humor kon hij de werkelijke waarde van de diskwalificatie bepalen.

Een groot verdriet relativiseren met behulp van humor verandert je emotie. Het verdriet neemt af en kan plaats maken voor berusting of zelfspot. Maar wat is nu de 'ware' emotie, het oorspronkelijke verdriet of de emotie na de relativering?

- Martha Nussbaum verbindt haar opvatting over emoties expliciet aan het begrip 'waarheid'.
- 3p **9** Leg uit op welke twee manieren Nussbaum een verband legt tussen emoties en waarheid.
Beargumenteer vanuit welk van deze twee manieren kan worden verklaard dat Sven Kramer zijn verlies met behulp van humor kon relativeren.